

FIRTINALI DİPLOMASİ: TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİ

Evren Balta

Türkiye- Rusya arasındaki ilişkiler son yıllarda büyük bir hız ve gerilimle seyrediyor. 24 Kasım 2015’de bir Rus uçağının Türkiye-Suriye sınırında Türkiye tarafından düşürülmesinin ardından iki ülke arasında ciddi bir kriz yaşandı. Rusya’nın ambargosu sonrası kapanan ekonomik işbirliği kanalları Türkiye’yi yalnızca milyarlarca dolarlık bir zarara uğratmakla kalmadı, aynı zamanda Türkiye’nin kendisi için dış politika önceliklerinden biri olan Suriye üzerindeki (hem doğrudan hem dolaylı) denetimini de fiilen kaybetmesine yol açtı. İki ülke arasında yaşanan bu ciddi kriz 27 Haziran 2016’da Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın mektubu sonrasında düzelmeye başladı ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında kayda değer bir hız kazandı. Yaşanan tüm krizlere rağmen iki ülke arasında gelişen işbirliğini nasıl yorumlamalıyız? İki ülke arasında ilişkilerin neredeyse sıfırlanmasının ardından, Rusya’nın çok kısa bir zamanda Türkiye’nin yeniden en önemli siyasi/askeri/iktisadi ortaklarından biri haline gelebilmesini nasıl açıklamalıyız?

Ekonomik İlişkiler ve Enerji Ticareti

Türkiye ve Rusya arasındaki ikili ekonomik ilişkiler ilk kez 1984 yılında Türk ekonomisinin liberasyonu ve dışa açılma çabaları ile birlikte başlamıştır. Bu dönemde başlayan ilişkiler artarak devam etmiş, özellikle 2000’li yıllarda çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2002’de 5 milyar dolar iken 2007’de beş kat artarak 37.7 milyar dolar olacaktır. Uçak krizinden hemen önce Rusya Çin ve Almanya’dan sonra Türkiye’nin en önemli üçüncü ithalat yaptığı ülke durumundadır. İhracat açısından da on birinci sırada bulunmaktadır.¹ Bu artan ticaret ve derinleşen ekonomik ilişkiler, ikili ticarete ulusal para birimlerinin kullanılması ve ekonomik işbirliğini artırmak için ortak bir yatırım bankası oluşturulması gibi planların tartışılmasına neden olmuştur.

Ancak hâlihazırda Rusya’nın Türkiye’nin en büyük ticaret ortağı olarak AB ülkeleri ve ABD’nin yerini alması mümkün değildir. Türkiye’nin AB ülkeleri ve ABD’ye olan ihracatı Rusya’ya olan ihracatından çok daha yüksektir. Rusya’ya yapılan ihracat çoğunlukla tarımsal ürünlerdir ve mevsimsel dalgalanmalar ile yerel piyasanın tercihlerine bağlı olarak değişmektedir.² Örneğin Rusya Türkiye’ye olan yaptırımlarını kaldırdığı ve ikili ilişkilerin geliştiği son dönemde bile domates gibi bazı tarım ürünleri üzerindeki kısıtlamaları yerli Rus üreticilerin tercihleri doğrultusunda kaldırmamayı tercih etmiştir. Dahası 2007 ve 2015 yılları arasında Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımların yalnızca yüzde %3’ü Rusya üzerinden gerçekleşirken, AB üyesi ülkelere gelen doğrudan yatırımlar % 73 oranında gerçekleşmiştir.³

¹ Yıllık ticaret istatistiklerine dair bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) internet sayfasından temin edilmiştir. www.tuik.gov.tr (erişim tarihi 30 Ağustos 2017).

² ibid.

³ Pavel K. Baev ve Kemal Kirişçi, “An Ambiguous Partnership: The Serpentine Trajectory of Turkish-Russian Relations in the Era of Erdoğan and Putin” The Brookings Institute <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/09/pavel-and-kirisci-turkey-and-russia.pdf> (erişim tarihi 27 Eylül 2017), s.6.

Türkiye ve Rusya'nın ekonomik ilişkisinde Türkiye'nin aleyhine bir ticaret açığı söz konusudur. Bu ticaret açığı, Türkiye ile Rusya arasındaki ikili ticaret ilişkilerinin doğası gereği, doğal gaz ticaretinin ikili ticaret hacminin önemli bir bölümünü oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer deyişle Türkiye'nin ticaret oranlarına salt rakamsal olarak bakıldığında Rusya'nın artan rolü doğrudan bir biçimde Türkiye'nin Rusya'dan doğal gaz alımı ile ilişkilidir. Bu durum bizi başlı başına bir sorun olan “enerji bağımlılığı” tartışmasına götürmektedir.

Türkiye hâlihazırda doğal gaz ihtiyacının yarısından fazlasını (%50-55 civarında) Rusya üzerinden tedarik etmektedir. Bu rakam pek çok Avrupa ülkesi için de benzer oranlarda olmasına rağmen, bu ülkelerin hemen tamamında enerji arzında ve kaynaklarında çeşitlilik yaratma kaygısının bir ulusal güvenlik meselesi olarak ortaya çıktığının altının çizilmesi gerekir.⁴ Rusya Türkiye'nin en büyük doğalgaz tedarikçisi olmasına rağmen ilk nükleer santral olan Akkuyu santralının ihalesi de Rusya Devlet Nükleer Enerji Kurumu Rosatom'a verilmiştir.⁵ Bu tercih Türkiye'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığını artıracak bir adım olarak yorumlanabilir. Bunun yanı sıra Ekim 2016'da iki ülke arasında Rusya'nın Güney ve Güneydoğu Avrupa'ya yaptığı gaz arzının güvenli bir biçimde devam etmesini sağlayacak olan TürkAkımı projesi de imzalanmıştır. Özellikle boru hatlarının inşası ve işletilmesi Türkiye ve Rusya'da pek çok farklı iktisadi/siyasi aktörün ekonomik çıkarlarını doğrudan etkilemekte ve iki ülke arasında her zaman ulusal çıkara dayanmayan bir iktisadi ilişkinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.⁶

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler incelendiğinde ekonomik aktörlerin çıkarlarını doğrudan etkileyen bir başka sektörün inşaat sektörü olduğu görülür. 2010-2013 yılları arasında, Türkiye'nin inşaat sektörünün yabancı yatırımlarının % 16.9'u Rusya'da olup, Rusya, Türk inşaat şirketleri için, Türkmenistan'ın hemen arkasından ikinci en büyük yatırım bölgesi haline gelmiştir. Yine Türkiye inşaat sektörünün toplamda en büyük payı aldığı bölge Rusya'nın siyasi/iktisadi olarak güçlü olduğu eski Sovyet coğrafyasıdır. Rusya ve Türkiye arasında yaşanan kriz en fazla inşaat sektörünü etkilemiştir. Krizle birlikte Rusya, yüklenici firmaların lisanslarını iptal etmiş, projelerini dondurmuş ve bu durum Türk inşaat sektörünü çok ciddi zararlara uğratmıştır.⁷ Özellikle Türkiye'nin inşaata dayalı büyümesi ve siyasal iktisat ile inşaat firmaları arasındaki güçlü bağ göz önüne alındığında Rusya ile olan ilişkinin toptan bir iktisadi çıkar üzerinden değil de belirli sektörlerin iktisadi çıkarının gözetilmesi üzerinden ilerlediği iddia edilebilir.

Jeopolitik Çatışma ve Ortaklık

⁴ Baev ve Kirişçi, An Ambiguous Partnership

⁵ Bu antlaşmada Türkiye'nin enerji güvenliğinde sorunlar yaratabilecek maddeler için Azime Telli, “Akkuyu Aklıman'a Karşı: Nükleer Antlaşmaların İçerik Karşılaştırması”, Eppen Enstitüsü, 2016. http://www.eppen.org/resim/haber_resim/EPPEN17.Azime-Telli.pdf (accessed 31 July 2017)

⁶ Boru hatlarının inşası ve işletilmesi konusunda doğrudan devletle bağı olan farklı şirketler arasındaki bağlar için bkz. DI Paolo Biondani and Leo Sisti, “The Pipeline of the Three Regimes”, http://espresso.repubblica.it/inchieste/2017/04/18/news/the-pipeline-of-the-three-regimes-1.299786?refresh_ce (accessed 20 June 2017)

⁷ Turkish construction sector expects dark days abroad amid Russia crisis, Hürriyet Daily, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-construction-sector-expects-dark-days-abroad-amid-russia-crisis-oil-plunge.aspx?pageID=238&nID=94600&NewsCatID=345> (erişim tarihi 15 Ağustos 2017).

Türkiye ve Rusya tarihsel olarak içindeki buldukları coğrafyada rakip ve güçlü iki aktördür. Bu iki aktör birbirileri ile ikili ilişkilerin tarihi boyunca hem çatışmış hem de aynı zamanda kendi nüfuz alanları olarak gördükleri bölgelerde farklı aktörlerin güçlenmesini dengelemek için ortaklaşmışlardır. Bu dengeleme çabasında “Batı” önemli bir aktördür. Her iki devlette Batılı devletlerden kendi ulusal çıkarlarına yönelik ciddi tehdit algıladıkları durumlarda birbirileri ile işbirliği yoluna giderek Batı’nın gücünü dengelemeye çalışmışlardır. Bu dengeleme çabasında özellikle iki dünya savaşı arası dönem özel bir önem arz etmektedir. Bu dönemde Türkiye ve Rusya pek çok konuda işbirliği yapmış ve hem iç hem dış politikada ortaklıklarını geliştirmişlerdir.⁸ Bu durum İkinci Dünya savaşı sonrasında değişmiş, özellikle anti-komünist ideolojik hattın ön plana çıkması Türkiye’nin tamamen Batı yönelimli bir dış politika izlemesine neden olmuştur.

Rusya ve Türkiye arasındaki jeopolitik rekabet soğuk savaş sonrası dönemde özellikle eski Sovyet coğrafyasında Türkiye’nin etkinliğini artırma çabaları nedeniyle hız kazanmıştır. 1990’lı yılların sonlarına doğru Türkiye’nin bölgedeki iddialarını yumuşatması, Orta Asya Cumhuriyetlerinin Rusya ve Türkiye arasında dengeli bir politika izlemesi ve Türkiye’nin enerji konusunda Rusya’nın tezlerine yakınlaşması ile birlikte bu rekabet azalmıştır. Özellikle iki ülkenin PKK ve Çeçen sorunu konusunda uzlaşması ve 5 Kasım 1999’da terörizm karşıtı ortak deklarasyonu imzalamaları 2000’li yıllarda gelişecek ilişkilerin en önemli nedeni olarak görülebilir.⁹

İki ülke arasında 2000’li yılların ilk on yılında gelişen işbirliği özellikle 2011 Arap baharı sonrasında yeniden gerilimli bir noktaya gelmiştir. Rusya ve Türkiye’nin ilk dönemde Arap Baharına olan yaklaşımları birbirinden oldukça farklıdır. Rusya bölgedeki ülkelerin toprak bütünlüğünün korunmasından yana tavır almış, Müslüman Kardeşler gibi Ankara’nın açık destek verdiği hareketlere karşı şüpheli bir tavır sergilemiştir.¹⁰ Moskova pek çok kez ılımlı İslam diye bir şey olamayacağını, dinle siyasetinin ilişkisinin radikalleşmeye açık kapı bıraktığını ifade etmiştir. İki ülke arasında özellikle Suriye konusunda devam eden radikal yaklaşım farklılığı uçak düşürme olayına kadar devam etmiş, Rusya’nın yaptırımlarıyla kesilen ilişkiler son dönemde yeniden hızla düzelmeye başlamıştır.

Türkiye her ne kadar NATO’nun en büyük ordularından birine sahip olsa da askeri nicelik ve niteliksel kapasite açısından Rusya’nın son derece gerisinde bulunmaktadır. Bu askeri dengesizlik özellikle Rusya’nın askeri modernizasyona gittiği 2008 yılından beri giderek artmıştır. Rusya Kırım’ı ilhakının ardından Karadeniz’deki askeri varlığını da ciddi bir biçimde artırmış; güçlü hava kuvvetleri ve füze sistemi ile Türkiye’yi çevrelemiştir.¹¹ Türkiye kendi ulusal çıkarları açısından Karadeniz’deki askeri dengeyi korumayı her zaman bir öncelik olarak görmüş olmasına rağmen, Rusya’nın askeri varlığını sınırlandırma konusunda ciddi bir adım atmadığı

⁸ Samuel J Hirst, "Anti-Westernism on the European Periphery: The Meaning of Soviet-Turkish Convergence in the 1930s." *Slavic Review* 72.1 (2013): 32-53.

⁹ Robert Olson, "The Kurdish question and Chechnya: Turkish and Russian foreign policies since the Gulf War." *Middle East Policy* 4.3 (1996): 106-119.

¹⁰ Roland Dannreuther, "Russia and the Arab Spring: supporting the counter-revolution." *Journal of European Integration* 37.1 (2015): 77-94.

¹¹ Serhat Güvenç ve Sıtkı Egeli, "Changing Naval Balances in the Eastern Mediterranean: Implications for Turkey." *Turkish Policy Quarterly* 15.1 (2016): 93-105.

görülmektedir. Ankara Kırım'ın ilhakını çeşitli vesilelerle kınamış ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne sıklıkla vurgu yapmış olsa da Avrupa'nın Rusya'ya yönelik yaptırımlarına da katılmamıştır.

Türkiye ve Rusya arasındaki jeopolitik gerilim sadece Kırım'ın ilhaki ile de sınırlı değildir. Yine Türkiye'nin geleneksel olarak en önemli ulusal çıkar alanı olarak gördüğü Kıbrıs sorununda Rusya Türkiye'nin pozisyonuna aykırı tutum almakta ve Kıbrıs sorununun çözümü konusunda "oyun bozucu" bir aktör olarak davranmaktadır.¹² Rusya Kıbrıs'ta mevcut statükonun devamını Doğu Akdeniz'de kendi varlığının ve etkisinin devamı için önemli görmekte ve bu statükoyu değiştirecek adımların uluslararası topluluk tarafından atılmasına sıcak bakmamaktadır.

Eylül 2017'de Rusya ile hava savunma sistemlerine dair imzalanan antlaşma iki ülke arasındaki askeri işbirliği konusunda çok önemli bir dönüm noktası olarak görülmelidir. Türkiye'nin bu ihale çerçevesinde Rusya'dan alacağını açıkladığı S400 sistemlerinin Türkiye tarafından nasıl kullanılabileceği kamuoyunda ciddi tartışmalara neden olmuştur. Her ne kadar S-400 sistemleri son derece yüksek kabiliyete sahip olsalar da bu sistemlerin tam kapasite kullanılabilmesi entegre bir sistem içerisinde mümkün olabilmektedir. Bu sistemlerin Rusya hava savunma sistemine entegre edilmesi ise NATO sisteminde çok ciddi güvenlik açığı doğuracağından NATO tarafından kabul edilemez görünmektedir. Türkiye'nin milli bir hava savunma sistemi geliştirmesi ise hem teknolojik olarak güç hem de ekonomik olarak son derece maliyetlidir. Bu nedenlerle Ankara bu füzelerin stand-alone kullanılacağını, yani NATO sistemine entegre edilerek kullanılmayacağını açıklamıştır. Hâlbuki bu tarz füze sistemleri tek başlarına kullanıldığında kabiliyetleri çok ciddi bir oranda düşmektedir.¹³ Bu koşullar altında füze savunma sisteminde Türkiye'nin Rusya'yı tercih etmesi Batılı analistler tarafından Rusya'nın NATO karşısındaki en önemli stratejik başarısı olarak yorumlanmış, Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığı kaygısı ve iddialarına güç kazandırmıştır.¹⁴

Suriye Sorunu

Suriye sorunu iki ülke arasındaki işbirliği ve çatışma dinamiklerini son dönemde en fazla açığa çıkararak alan olmuştur.¹⁵ Her şeyden önce iki ülke Suriye konusunda çatışmanın başlangıcından bu yana farklı pozisyonları desteklemişlerdir. Rusya Esad'ın en önemli uluslararası desteğini sağlarken, Türkiye ise Esad'a muhalif cephenin önemli destekçilerinden biri olmuştur. Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesinin ardından Rusya Suriye'deki hava savunma sistemini güçlendirmiş Türkiye ordusunun Suriye'deki varlığının önünü kapatmıştır. İki ülke arasında 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında artan yakınlaşma ise TSK'nın 24 Ağustos 2016'da 7 ay sürecek Fırat Kalkanı Operasyonu'nu mümkün kılmıştır. Bunun karşılığında

¹² Kıbrıs Tasarısına Rusya'dan Veto, <http://www.dw.com/tr/k%C4%B1br%C4%B1s-karar-tasar%C4%B1s%C4%B1na-rusyadan-veto/a-2526710> (erişim tarihi 10 Ağustos 2017).

¹³ Sıtkı Egeli, S-400 alımı, hava savunması, füze savunması, NATO: Mitler ve Gerçekler, <http://www.kokpit.aero/s400-sitki-egeli> (erişim tarihi 27 Eylül 2017).

¹⁴ US relays concern to Turkey after NATO ally makes deposit to buy Russian defense system <https://www.cnn.com/2017/09/12/us-turkish-ties-continue-to-deteriorate-.html> (erişim tarihi 25 Eylül 2017)

¹⁵ Ziya Öniş ve Şuhnaz Yılmaz. "Turkey and Russia in a shifting global order: cooperation, conflict and asymmetric interdependence in a turbulent region." *Third World Quarterly* 37.1 (2016): 71-95.

Türkiye, Suriye’de muhalif gruplara sağladığı desteği keserek Rusya’nın Halep müdahalesinin önünü açmıştır.

İki ülke arasında 2016’nın son aylarındaki en önemli gelişme ise bu ikili ilişkiye bir üçüncü tarafın davet edilmesidir. 20 Aralık 2016’da hem genel olarak Ortadoğu siyasetinde hem de Suriye’de radikal olarak farklı çıkarlara sahip ve farklı pozisyonlarda yer almış Türkiye ve İran, Rusya aracılığıyla Moskova’da bir araya gelerek Suriye Arap Cumhuriyeti’nin egemenliğine, bağımsızlığına, birliğine ve toprak bütünlüğüne” saygı duyduklarını açıkladıkları Moskova Bildirgesini imzalamışlardır. Moskova Bildirgesi’ni 24 Ocak 2017’de yapılan ve Rusya-Türkiye-İran’ın Suriye’nin toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığını taahhüt ederek İŞİD’e karşı ortak mücadele çağrısında buldukları Astana görüşmeleri takip edecektir. Bu noktada bu ortaklığın Türkiye’nin geçmiş yıllarda belirtmiş olduğu tercihleri Rusya’ya kabul ettirmesinden daha ziyade, Rusya’nın Suriye konusundaki taleplerine yakınlaşarak mümkün olduğunun altını çizmek gerekir.

Türkiye’nin Suriye’de Rusya’nın gündemine yakınlaşmasını sağlayan en temel motivasyonunun Suriye’deki Kürtlerin güçlenmesini ve bağımsızlıklarını engelleme arzusu olduğu iddia edilebilir. Ama burada vurgulanması gereken nokta Rusya’nın Kürtler söz konusu olduğunda tamamen Ankara’nın taleplerini destekler bir noktada olmadığıdır. Nitekim Moskova gerekirse Kürtlerin özerkliğini destekleyebileceğine dair işaretler vermekte, PYD’nin hem Moskova’daki hem Suriye’deki faaliyetlerine desteğe devam etmekte ve Kürtler üzerindeki etkisini ABD’ye kaptırmak istemediğini çeşitli vesilelerle ifade etmektedir.¹⁶ Rusya ABD ile birlikte İŞİD’e yönelik ortak mücadele önceliklerini vurgularken, bu mücadelede PYD’nin önemini altını çizmekten kaçınmamış ve ABD’nin Rakka operasyonunu PYD ile yürütmesine karşı çıkmamıştır. Rusya’nın Afrin’de YPG güçlerini eğittiği bilgisi de her ne kadar Türkiye basınında geniş yer bulmamış olsa da dünya basınının önemli gündem maddelerinden biri olmuştur.¹⁷ Türkiye’nin 25 Nisan 2017’de Suriye’de Rojova, Irak’ta da Şengal Dağı’ndaki YPG hedeflerine operasyonunun ardından, Rusya Dışişleri Bakanlığı “Türkiye’nin Irak ve Suriye’deki Kürtlere, bu ülkenin meşru yönetimlerini es geçerek” düzenlediği hava saldırılarının kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Kısacası, Türkiye ve Rusya’nın Suriye’deki gündeminin bütün ortaklaşma çabalarına rağmen bir paralellik arz ettiğini söylemek mümkün değildir.

Bitirirken

Rusya ile Türkiye’nin ekonomik ilişkilerindeki güçlü ve kamusal çıkardan özerk bir çıkar alanı oluşturan bağlar ve Rusya’nın her ne kadar tam olarak Türkiye’nin talepleriyle örtüşmüyor olsa da Türkiye’ye Suriye Kürtleri konusunda ABD’den daha güvenilir bir ortak olarak görünüyor olması, iki ülke arasındaki son dönemde yaşanan işbirliğinin iki ana faktörü olarak görülebilir. Bu iki temel faktörün yansısı iki ülke arasındaki yakınlaşmanın en temel nedeni her iki ülkede de yükselen Batı karşıtlığıdır. Her iki ülke de Batı tarafından onay ve destek görmediklerini,

¹⁶ Secret Russian-Kurdish-Syrian military cooperation is happening in Syria’s eastern desert <http://www.independent.co.uk/voices/syria-isis-russia-kurdish-ypg-happening-in-secret-a7857471.html> (erişim tarihi 17 Eylül 2017)

¹⁷ Syrian Kurds say Russia to build base in Afrin, <http://www.aljazeera.com/news/2017/03/russia-strikes-deal-syrian-kurds-set-base-170320142545942.html> (erişim tarihi 20 Eylül 2017).

uluslararası güç dağılımının dengesiz ve eşitsiz olduğunu, Batı'nın özellikle ülkelerin içindeki protesto hareketlerini destekleyerek rejim değişiklikleri peşinde olduğunu düşünmektedirler. Her iki ülkedeki hükümetler kendi siyasi beklararını garanti altına almak için kendilerine uluslararası ortaklar aramakta ve Batı ülkeleri ile bozulan ilişkiler neticesinde birbirilerini uygun ortaklar olarak görmektedirler. Araştırmacıların koşulların zorladığı ilişki ya da "dışlananların ittifakı" olarak adlandırdıkları bu durum iki ülkenin çatışan çıkarlarına rağmen birlikte davranmasının en önemli nedenidir.¹⁸ Bu duruma Moskova'nın bölgede katı ve kalıcı ittifaklardan daha ziyade karşılaştığı sorunları çözmeye yönelik ve bu sorunları çözebilmek için hemen hemen bütün aktörlerle konuşan ve gerektiğinde işbirliği yapabilen esnek bir dış politika izlediği gerçeğini de eklemek gerekir.

Hiç kuşkusuz Türkiye'nin Rusya ile ikili ilişkilerini geliştirmesinde hiçbir sorun yoktur. Hatta Türkiye'nin bütün komşularıyla iyi ikili ilişkiler geliştirmesi ve geleneksel olarak Batı odaklı politikalarını çok yanlı bir dış politika hattına çevirmesi arzu edilir bir dış politika yönelimidir. Ancak Türkiye'nin Rusya politikasındaki temel sorun Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerini çok taraflı bir ortaklık arayışından daha ziyade tamamen Batı karşıtı bir yönelime oturtmuş olmasıdır. Bu raporun da göstermeye çalıştığı gibi Türkiye Rusya ile askeri ve ekonomik olarak asimetrik bir ilişki içerisinde. Türkiye enerji açısından Rusya'ya bağımlıdır. Askeri olarak da Rusya hem bir nükleer güçtür ve hem de ordusu niteliksel ve niceliksel anlamda Türkiye ordusundan daha güçlüdür.¹⁹

Türkiye gibi orta ölçekli devletler, bu tarzda asimetrik ilişkileri ve güç dağılımını klasik olarak çok boyutlu ve çok ortaklı bir dış politika yönelimi ile dengelemektedirler. Rusya'nın Batı'nın bir alternatifi olarak öne çıkması bir bağımlılık ilişkisinin başka bir bağımlılık ilişkisi ile telafi edilmesi riskini içinde barındırmaktadır. Özellikle Rusya ve Batı arasında soğuk savaş yıllarını andıran gerilimlerin su yüzüne çıktığı böylesi bir dönemde ne Batı ne de Rusya ile bağları koparmayan, tarafsız ve dengeli bir dış politika elzemdir.

¹⁸ Fiona Hill ve Omer Taspinar. "Turkey and Russia: Axis of the excluded?." *Survival* 48.1 (2006): 81-92.

¹⁹ Türkiye ve Rusya'nın askeri gücünün niteliksel ve niceliksel karşılaştırması için bkz. http://armedforces.eu/compare/country_Turkey_vs_Russia (erişim tarihi 20 Eylül 2017).